

Jacek Kaczmarek

Geobiografia : historie życia a studia nad migracjami

Acta Universitatis Lodzianis. Folia Geographica Socio-Oeconomica nr 5, 47-57

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Kaczmarek

GEOBIOGRAFIA – HISTORIE ŻYCIA A STUDIA NAD MIGRACJAMI

Artykuł przedstawia koncepcję badawczą, której podstawą jest metoda biograficzna. Biografia i metoda biograficzna mają wieloletnią tradycję w bogatej, zarazem bardzo zróżnicowanej literaturze. Badania biograficzne budzą zainteresowania przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, a także wiele kontrowersji zwolenników odmiennych orientacji teoretycznych w ramach tej samej dziedziny wiedzy.

ŚRODOWISKO ŻYCIA CZŁOWIEKA

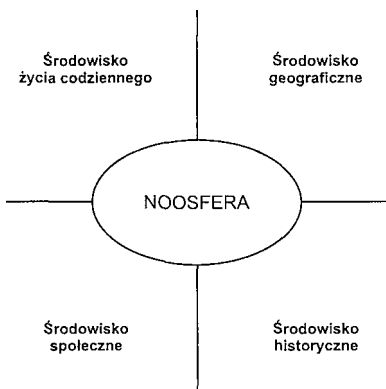
Życie człowieka jest drogą. Posiada określoną strukturę czasową i przestrzenną. Czas i przestrzeń są zasobami i możliwościami działania jednostki, a także stanowią warunki ograniczające. „W moim początku jest mój kres”, pisał w *Czterech kwartetach* Eliot.

Według Simmla, jednostka ludzka jako forma ma granice przestrzenne i czasowe (Borzym, 1995). Tworzą one układ hierarchiczny, wyznaczając szlak przemieszczeń w czasoprzestrzeni w ciągu doby oraz całego życia (Parkes, Thrift, 1980). Mamy wówczas do czynienia ze „światem życia” (Judycki, 1994; Buttner, Seamon, 1980), tzn. kulturowo zdefiniowanym układem czasoprzestrzennym codziennego (zwykłego) życia. Jednostka działająca w takim środowisku przetwarza informacje zewnętrzne i podejmuje decyzje w sferze wewnętrznej, którą możemy nazwać „noosferą” (Płuziński, 1990).

Generalnie, środowisko życia człowieka jest całkowitą sumą sfer otaczających jednostkę (zbiorowość), która wyznacza warunki egzystencji, a także kształtowana jest przez podmiot działający.

Środowisko życia człowieka składa się z czterech sfer, będących otoczeniem „sfery myślenia”;

- środowiska historycznego,
- środowiska geograficznego,
- środowiska społecznego,
- środowiska życia codziennego (rys. 1).

Rys. 1. Środowisko życia człowieka

Środowisko historyczne – formacje ustrojowe, zasady prawne i instytucjonalne, podziały polityczne, dziedzictwo kulturowe, czyli ogólnie poziom rozwoju cywilizacyjnego.

Środowisko geograficzne – zespół elementów przyrodniczych i antropogenicznych powiązanych ze sobą.

Środowisko społeczne – ogół grup społecznych posiadających określony charakter ekonomiczny, demograficzny oraz terytorialny, a także mających zespół wartości narzucających wzory zachowań, prowadzący do powstawania procesu segregacji.

Środowisko życia codziennego – zbiór możliwości i ograniczeń określających rutynowe, codzienne zachowania człowieka w znacznie limitowanej przestrzeni i czasie, determinujący dostępność do dóbr i usług.

Wymienione rodzaje środowiska życia człowieka nie są całkowicie rozłączne, nie posiadają wyraźnych, ostrych granic. Pomiędzy sferami zachodzą różnokierunkowe relacje, przy czym środowisko historyczne posiada największą siłę oddziaływania.

W toku dalszych rozważań zakres środowiska życia człowieka zostanie ograniczony do środowiska społecznego i geograficznego. Na marginesie warto wspomnieć o bogatym i nader zróżnicowanym dorobku badawczym nad środowiskiem życia codziennego. Należy wymienić dwa nurty teoretyczne i empiryczne, tzn. socjologię życia codziennego oraz geografię czasu i życia codziennego (Eyles, 1989). Wśród innych nurtów interesujący dorobek posiada m. in.; socjologia religii (Pawłuczuk, 1994) oraz socjologiczna

i geograficzna analiza warunków życia (Tarkowska, 1996; Kaczmarek 1996). W danym okresie, człowiek znajduje się w pewnej lokalizacji w środowisku geograficznym oraz sytuacji w środowisku społecznym. Powstaje wtedy pozycja ekologiczna, czyli miejsce jednostki (zbiorowości) w strukturze społeczno-przestrzennej danego terytorium (Węćławowicz, 1988; Szczepański, M. S. 1996).

Tak jak w środowisku społecznym mamy do czynienia z rolą społeczną, tzn. najbardziej elementarną strukturą pośredniczącą, która wiąże zjawiska indywidualne ze społecznymi (Szmatka, 1980), to w środowisku geograficznym pojawia się rola przestrzenna.

Rola przestrzenna jest funkcją uczestnictwa jednostki w fazach rozwoju systemu osadniczego, o charakterze trwałym bądź czasowym, gdzie zachowania człowieka są determinowane przez dostępność do walorów przestrzennych oraz norm postępowania i dominującego systemu wartości (por. Maik, 1988; Szczepański M. S, Nawrocki, 1995).

Podstawowe role przestrzenne to:

- mieszkaniec, żyjący w długim okresie w danym miejscu; powstają więzi z obszarem zamieszkania o charakterze rodzinnym, zawodowym itp.,
- semi-mieszkaniec, zamieszkujący czasowo w danym miejscu, najczęściej ze względów zawodowych lub edukacyjnych,
- turysta, przybywający zazwyczaj na krótko, którego pobyt ma charakter poznawczy, przyjemnościowy, wypoczynkowy,
- tramp, najczęściej bezdomny, przemierzający się z miejsca na miejsce, bez regularnych dochodów z pracy.

Należy zaznaczyć, że w literaturze spotyka się podobne określenia o nieco innym znaczeniu, np:

- traveler – określenie irlandzkie człowieka bez domu,
- turysta i włóczęga – postawy w postmodernistycznym społeczeństwie, które wyznaczają główne podziały w hierarchii społecznej (Bauman 1996),
- mieszkańcy, obywatele, odwiedzający – aktorzy życia codziennego w centrum dużego miasta (M y d e l 1993),
- typologia mieszkańców centrum miasta, gdzie znaczenie ma swoboda dokonywanych wyborów (G a n s, 1974),
- turysta własnego życia – człowiek, który nie posiada lokalizacji przestrzennej (A u s t e r, 1996).

Środowisko życia człowieka nie jest statyczne, charakteryzuje się zmiennością w czasie. Jeżeli wprowadzimy czwarty wymiar, to lokalizacja przestrzenna i sytuacja społeczna będą punktami na linii szlaku życiowego, które dzielą odległość geograficzną i dystans społeczny. Odległość geograficzna jest fizyczną miarą pomiędzy punktami w przestrzeni. Dystans społeczny to suma relacji pomiędzy grupami społecznymi, wynikająca z cech społecznych

jednostek, określając jednocześnie poziom integracji i separacji. Odległość geograficzna i dystans społeczny są często powiązane oraz znajdują odwzajemnienie w strukturze przestrzennej obszarów zurbanizowanych (Johnston, Gregory, Smith, 1994).

Skala pokonywanej przestrzeni społecznej i geograficznej nie musi być jednakowa. „Jedną z najdłuższych podróży na świecie, jest podróż z Brooklynu na Manhattan” (Podhoretz, 1974). Pokonując bariery geograficzne i społeczne człowiek przebywa pewną drogę i powstaje wówczas szlak życiowy (droga poprzez lokalizacje i sytuacje). W środowisku społecznym to biografia, a w środowisku geograficznym to geobiografia.

ODMIANY BIOGRAFII

Biografia i metoda biograficzna mają wieloletnią tradycję w bogatej, zarazem bardzo zróżnicowanej literaturze. Badania biograficzne budzą zainteresowania przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, a także wiele kontrowersji zwolenników odmiennych orientacji teoretycznych w ramach tej samej dziedziny wiedzy. Badania socjologiczne nad biografiami posiadają najstarsze tradycje oraz największy dorobek naukowy.

Głównymi obszarami zainteresowań tego typu analiz są:

- biografia, czyli dzieje życia człowieka, który jest elementarną częścią pewnego świata społecznego,

- miejsce biografii w relacji człowiek – społeczeństwo,

- metody i narzędzia badawcze (Włodarek, Ziółkowski, 1990).

Metoda biograficzna jest bardzo popularna, wywołuje jednak olbrzymie kontrowersje wśród badaczy o odmiennych stanowiskach metodologicznych (m. in. Szczepański J., 1971; Berger, Luckmann, 1983; Krasnodębski, 1986; Bokszański, 1989; Giza, 1991; Jakubczak, 1995). W badaniach geograficznych nie występuje pojęcie biografii, jednak idee analizy historii życia człowieka są wykorzystywane. Do najbardziej znanych, o wieloletnich tradycjach należą studia nad migracjami (Kusiński, 1994; Dzieciuchowicz 1995). Mają one charakter ilościowy, gdzie przedmiotem analizy są przemieszczenia (strumienie migracyjne). Podejmuje się także próby ujęć modelowych i uogólnień teoretycznych, przy wykorzystaniu różnej skali badanych zjawisk (Potrykowska, Korcelli, 1993). Inny nurt badawczy to tzw. biografia rezydencjonalna, dotycząca przemieszczeń mieszkańców wewnątrz obszarów miejskich, ich przyczyn i konsekwencji społecznych. Przeważa tutaj ujęcie statystyczne (Clark, 1986; Kaczmarek, Liszewski, 1991; Koziół, 1989).

Studia nad zachowaniami człowieka w przestrzeni są domeną geografii czasu w ramach tzw. szkoły z Lund (Högerstrand, 1978) oraz geografii człowieka (Walmisley, Lewis, 1997). Można także spotkać pojedyncze prace o charakterze ewidencyjnym, dotyczące biografii grup społecznych, np. geografów (Liszewski, 1995).

Migracje są ważną dziedziną analiz demograficznych. Zdefiniowane są jako całokształt przesunięć prowadzących do zmiany miejsca zamieszkania osób, które jedną populację (miejsce) opuszczają, zaś w innej są przyjmowani. Takie podejście cechuje ujęcie wielkoskalowe (bardzo duże próby losowe), poszukiwanie rozwiązań modelowych oraz formułowanie prognoz (Latuch, 1980; Kurkiewicz, 1992). Pomija się jednak samodzielną jednostkę, która podejmuje decyzje.

Znaczące są także prace nad biografią rodzin (na próbach wielotysięcznych), szczególnie popularne we Francji (Frątczak, 1989; Strzelecki, 1989; Courgeau, Lelèvre, 1989). Innym określeniem jest „psychobiografia”, czyli wyraźne użycie systematycznej lub formalnej psychologii w studiach biograficznych. W psychologii występują zróżnicowane stanowiska metodologiczne, czego konsekwencją są takie terminy, jak:

– „przebieg życia” – pojęcie używane dla określenia doświadczeń w pojedynczym życiu, wielu, czy we wszystkich życiach traktowanych ogólnie,

– „historia życia” – definicja stosowana wyłącznie do doświadczeń w życiu pojedynczej osoby (Runyan, 1992).

W dyscyplinach humanistycznych napotykamy wielorakość definicji, wykorzystujących doświadczenia biograficzne. Etnobiografia jest częścią etnologii i opisuje życie z uwzględnieniem otoczenia kulturowego grupy, w której żyje jednostka lub kontrbiografia, gdzie biografia innych wynika z przebiegu życia badanej jednostki (Madelénat, 1984). Różnorodne są także typologie biografii, np.: obiektywna, historyczno-naukowa, artystyczno-naukowa, narracyjna, zbeletryzowana (Clifford, 1978; Lubas-Bartoszyńska, 1993). Ponadto, w naukach o literaturze mamy do czynienia z twórczością, a wówczas biografia jest rodzajem mostu pomiędzy przebiegiem życia pisarza a zbiorem tekstów składających się na jego dorobek. Należy w tym kontekście zauważyć, że odbiorcy twórczości stanowią swego rodzaju otoczenie biograficzne pisarza.

Biografie wykorzystuje się także w psychiatrii klinicznej.

Przedstawiony przegląd odmiennych podejść biograficznych nie jest pełny ani wyczerpujący, ukazuje natomiast bogactwo, różnorodność, zarazem sprzeczności w dyscyplinach naukowych.

DLACZEGO „GEOBIOGRAFIA”?

W tym miejscu powstaje pytanie, czy wobec takiej wielości odmian biografii ma uzasadnienie wprowadzanie nowego pojęcia? Otóż, prowadzone dociekania nasuwają wniosek, że studia nad migracjami prowadzone przez geografów pomijają aspekt społeczny, szczególnie zachowania pojedynczego człowieka, który podejmuje decyzje w konkretnym środowisku geograficznym i społecznym. Potrzebna jest zatem humanistyczna koncepcja migracji, gdzie podmiotem badań staje się człowiek, a nie jego przemieszczania. Dotychczasowa metoda behawioryzmu mechanicznego jest niewystarczająca w procesie wyjaśniania zjawisk zachowań przestrzennych (Jagielski, 1981). Z drugiej zaś strony, „socjologia biograficzna” pomija zazwyczaj kategorie przestrzenne. „Świat życia codziennego ma zarówno strukturę przestrzenną, jak i czasową. Dla naszych obecnych rozważań jego struktura przestrzenna jest dość marginesowa. Wystarczy bowiem podkreślić, że i ona ma charakter społeczny” (Berger, Luckmann, 1983). „A jeżeli dochodzi do styku z przestrzenią fizyczną, to ma ona tylko wtórne znaczenie, tzn. takie, że procesy społeczne zachodzą w jakimś geograficznym obszarze” (Banaszczuk, 1981).

Analizy przestrzenne są zazwyczaj pomijane przez przedstawicieli dyscyplin humanistycznych. Przestrzenne myślenie o zjawiskach kulturowych nie ma dobrej opinii w humanistyce (Ratajczak 1975). W związku z tym „geobiografia” powinna być ideą, która wprowadza do przestrzennych studiów migracyjnych „współczynnik humanistyczny” i jednocześnie „uprzestrzennia” socjologiczne badania biograficzne, tworząc w miarę możliwości samodzielną odrębną całość.

1. Geobiografia to szlak życia człowieka przebiegający przez zbiór lokalizacji przestrzennych (miejsc zamieszkania), będących wypadkową oddziaływania środowiska historycznego i społecznego, powodujący jednocześnie powstanie w „sferze myślenia” doświadczenia przestrzennego.

Jednostka podlega wówczas procesowi tworzenia „przestrzennych ram pamięci”. Przestrzeń jest kategorią ciągłej pamięci społeczeństwa (Jałowicki, 1990). Zrozumienie życia człowieka, to zrozumienie rzeczy nas otaczających (Krasnodębski, 1986). Przeszłość ukryta jest w przedmiotach materialnych zamieszkiwanych w przestrzeni życiowej. Czas może zostać odnaleziony w przestrzeni, jak pisał Proust „o ile nasze życie jest włóczęgą – pamięć jest domatorem, i choćbyśmy wyrwali się bez ustanku, nasze wspomnienia przykute do miejsc, skąd odchodzimy, nadal kojarzą ze sobą swoje zasiedziałe żywyty”.

2. Geobiografia to także metoda geografii społecznej, której celem jest poznanie (zrozumienie) życia człowieka w różnych, użytkowanych przez siebie miejscach (ze szczególnym uwzględnieniem miejsc zamieszkania).

HIPOTEZY I NARZĘDZIA BADAWCZE

Tok postępowania naukowego w analizie geobiograficznej zakłada sformułowanie hipotez roboczych. Podstawowym celem badań empirycznych powinno być określenie mechanizmów powiązań między geobiografią jednostki a przestrzenią i społeczeństwem (L i s o w s k i, 1996). We wstępnej (poznawczej) fazie można zaproponować dwie hipotezy sformułowane językiem literackim:

1. historia rodziny jest mechanizmem nieuchronnych powtórzeń, kołem, które obracałoby się w nieskończoność, gdyby nie postępujące i nieodwracalne zniszczenie osi (G. G. M a r q u e z, *Sto lat samotność*).

2. Życie każdego ma swoją historię,
W której odbija się czas przemiany;
Kto to dostrzeże, może prorokować
Z wielką trafnością o tym, co się jeszcze
Nie wydarzyło, a co leży skryte
W nasieniu swoim i niewielkich kietkach.
Z tych rzeczy rodzi się czasu potomstwo
(W. S h a k e s p e a r e, *Druga część dziejów króla Henryka IV*, tłum. M. Słomczyński)

Pierwsza z hipotez zakłada, że w geograficznych losach człowieka istnieje pewna powtarzalność wynikająca z oddziaływania środowiska społecznego, co możemy nazwać „odkształceniem geobiograficznym”. Natomiast druga hipoteza, powiązana z pierwszą, formułuje założenie, że znajomość środowiska życia człowieka stwarza przesłanki przewidywania geobiograficznego. Konieczne jest wtedy analizowanie nie tyle geobiografii samej w sobie, ale jednostki w danej sytuacji społecznej i lokalizacji geograficznej, czyli w pewnym kontekście ekologicznym (B r o m l e y, 1977).

Początkowe badania geobiograficzne powinny być prowadzone na poziomie jednostkowym. W kolejnej fazie można podjąć próby analizy na poziomie grupowym, dążąc jednocześnie do określenia profilu geobiograficznego lub regionu życia (A b r a m o w s k a, 1978; F r é m o n t, 1988). Istnieje wtedy prawdopodobieństwo skonstruowania geobiografii modelowej na poziomie grupy społecznej, tzn. przedstawienie syntezy geobiografii indywidualnych. Narzędziem badawczym w tego typu studiach może być tablica geobiograficzna (rys. 2).

Czas	Dziadek	Babcia	Mama	Ja	Tata	Babcia	Dziadek

Rys. 2. Tablica geobiograficzna

Tablica geobiograficzna jest uporządkowanym chronologicznie sposobem zapisu przebiegu życia rodziny, w kolejnych lokalizacjach przestrzennych.

Zawiera ona informacje dwojakiego rodzaju:

– faktograficzne – cechy zajmowanych miejsc w przestrzeni (położenie, rodzaj zabudowy, otoczenie, wyposażenie przestrzeni...), cechy społeczne rodziny, przyczyny zmian miejsca zamieszkania,

– emocjonalne – wspomnienia, uczucia, wrażenia itp. związane z kolejnymi miejscami zamieszkania.

Przebieg geobiografii należy przedstawić w formie kartograficznej.

Opracowanie pojedynczych tablic geobiograficznych komplikuje się, gdy przedstawiamy losy geograficzne dużych zbiorowości. Jest to o tyle trudne, że metodologię badań nad uwarunkowaniami wszystkich form przestrzennej ruchliwości człowieka należy uznać za znajdującą się w początkowym stadium rozwoju (Latuch, 1980; Walmsley, Lewis 1997).

PODSUMOWANIE

Przedstawiona koncepcja badawcza nie musi stanowić konkurencji dla dyscyplin stosujących metodę biograficzną. Powinna ona raczej pełnić rolę komplementarną w badaniach nad losem człowieka. Wprowadzenie idei szlaku życia w przestrzeni może stanowić krok do podjęcia współpracy przez przedstawicieli różnych nauk zajmujących się biografią. Czy realna jest współpraca w tym zakresie? (Janion, 1975). Tak, pod warunkiem że będziemy mieć do czynienia ze współpracą, a nie konkurencją metodologiczną. Badania geobiograficzne mogą właśnie stać się takim „mostem metodologicznym”, by słowa „humanistyczny” i „naukowy” nie były przeciwieństwami, lecz stały się synonimami.

Na zakończenie prowadzonych rozważań należy podkreślić, że w geobiografii najważniejszy jest człowiek – „homo biographicus” (Madelénat, 1984) i jego refleksja nad otaczającym światem, a nie absolutna przestrzeń, która jest areną życia. W swoich myślach (265) Pascal napisał: „Nie

w przestrzeni powinienem szukać swej godności, ale w porządku własnej myśli. Nie będę miał więcej posiadając ziemię; przestrzeń świat ogarnia mnie i pochłania jak punkt; myślą ja go ogarniam”.

LITERATURA

- Abramowska J., 1978, *Perygrynacja*, [w:] *Przestrzeń i literatura*, red. M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, Ossolineum, Wrocław.
- Auster P., 1996, *Wynaleźć samotność*, Noir sur Blanc, Szwajcaria.
- Banaszczyk T., 1981, *Czas jako kategoria społeczna*, Ossolineum, Wrocław.
- Bauman Z., 1996, *Tourists and Vagabonds. Heroes and Victims of Postmodernity*, Political Sciences Series, No. 30, IHS, Wien.
- Berger P. L., Luckmann T., 1983, *Spoleczne tworzenie rzeczywistości*, PIW, Warszawa.
- Bokszański Z., 1989, *Tożsamość, interakcja, grupa. Tożsamość jednostki w perspektywie teorii socjologicznej*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Borzym S., 1995, *Georg Simmel. Lebensanschauung. Vier Metaphysische Kapitel*, [w:] *Przewodnik po literaturze filozoficznej XX wieku*, t. 3, red. B. Skarga, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Bromley D. B., 1977, *Personality Description in Ordinary Language*, John Wiley & Sons, London.
- Buttimer A., Seamon D., 1980, *The Human Experience of Space and Place*, Croom Helm, London.
- Clark W. A. V., 1986, *Ruchliwość mieszkaniowa a geografia behawioralna: równoległość czy współzależność*, „Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej”, z. 3–4.
- Clifford J. L., 1978, *Od kamyków do mozaiki. Zagadnienia biografii literackiej*, Czytelnik, Warszawa.
- Courgeau D., Lelièvre E., 1989, *Analyse démographique des biographies*, L'Institut National d'Etudes Demographiques, Paris.
- Dzieciuchowicz J. Z., 1995, *Determinanty demograficzne i społeczno-ekonomiczne redystrybucji przestrzennej ludności aglomeracji miejskich*, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Eyles J., 1989, *Geography of everyday life*, [w:] *Horizons in human geography*, red. D. Gregory, R. Walford, Macmillan, Basingstoke.
- Frémont A., 1988, *Region: esej na temat przestrzeni przeżywanej*, „Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej”, z. 2–3.
- Frątczak E., 1989, *Droga życiowa (biografia rodzinna, zawodowa i migracyjna)*, GUS, SGPiS, Warszawa.
- Gans H. J., 1974, *Urbanism and Suburbanism as Ways of Life: A Re-evaluation of Definitions*, [w:] *Readings in Sociology. A Biographical Approach*, ed. B. Berger, Basic Books, New York.
- Giza A., 1991, *Życie jako opowieść. Analiza materiałów autobiograficznych w perspektywie socjologii wiedzy*, IFiS PAN, Ossolineum, Wrocław.
- Hägerstrand T., 1978, *A Note on the Quality of Life-Times*, [w:] *Timing Space and Spacing Time*, ed. T. Carlstein, D. Parkes, N. Thrift, vol. 2, Edward Arnold, London.
- Jagielski A., 1981, *O problematyce i metodologii badań migracyjnych*, „Studia Demograficzne”, nr 4.
- Jakubczak F., 1995, *Łódzka szkoła socjologiczna a metoda dokumentów pamiętnikarskich*, [w:] *Zbiorowości terytorialne i więzi społeczne*, red. P. Starosta, Wydawnictwo UŁ, Łódź.
- Jałowicki B., 1990, *Space as Memory*, „The Social Nature of Space”, *Studia Regionalia*, vol. 2.

- Janion M., 1975, *Druga i trzecia generacja romantyków: biografia i geografia*, [w:] *Biografia – Geografia – Kultura literacka*, red. J. Ziomek, J. Sławiński, Ossolineum, Wrocław.
- Johnston R. J., Gregory G., Smith D. M. [eds.], 1994, *The Dictionary of Human Geography*, Basil Blackwell.
- Judycki S., 1994, *Edmund Husserl. Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie, Przewodnik po literaturze filozoficznej XX wieku*, t. 2, red. B. Skarga, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Kaczmarek J., 1996, *Dzienna ścieżka życia mieszkańców Łodzi a warunki życia w mieście*, ŁTN, Łódź.
- Kaczmarek J., Liszewski S., 1991, *Ruchliwość przestrzenna mieszkańców Łodzi w świetle analizy zmiany miejsc zamieszkania*, Acta. Univ. Lodz., Folia Geographica, nr 13.
- Kozieł R., 1989, *Wewnątrzmijskie migracje ludności we Wrocławiu w 1979 roku*, „Studia Geograficzne” 46, Wyd. Un. Wrocław., Wrocław.
- Krasnodębski Z., 1986, *Rozumienie ludzkiego zachowania*, PIW, Warszawa.
- Kurkiewicz J., 1992, *Podstawowe metody analizy demograficznej*, PWN, Warszawa.
- Kusiński W., 1994, *Migracje jako przedmiot zainteresowań badawczych polskich geografów*, w: *Geografia osadnictwa i ludności w niepodległej Polsce w latach 1918–1993*, t. 2, red. S. Liszewski, PTG, Łódź.
- Latuch M., 1980, *Demografia społeczno-ekonomiczna*, PWE, Warszawa.
- Lisowski A., 1996, *Tendencje dezintegracyjne i integracyjne we współczesnej geografii człowieka*, Przegląd Geograficzny, z. 3-4.
- Liszewski S., 1995, *Twórcy polskiej geografii osadnictwa i ludności w latach 1918–1995 (Analiza statystyczno-opisowa)*, [w:] *Geografia osadnictwa i ludności w niepodległej Polsce lata 1918–1993*, t. 3, red. S. Liszewski, PTG, Łódź.
- Lubas-Bartoszyńska R., 1993, *Między biografią a literaturą*, PWN, Warszawa.
- Madelénat D., 1984, *La biographie*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Maik W., 1988, *Rozwój teorii regionalnych i krajowych układów osadniczych*, „Seria Geografia”, nr 37, UAM, Poznań.
- Mydel R., 1993, *Diurnal Transformations of Demographical and Social Space of Tokyo*, „Prace Geograficzne”, z. 93, UJ, Kraków.
- Nawrocki T., Szczepański M. M., 1995, *Ludzie i organizacje lokalnej sceny politycznej (Przypadek Tychów)*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego, nr 1506, Katowice.
- Parkes D., Thrift N., 1980, *Times, Spaces and Places. A Chronogeographic Perspective*, John Wiley and Sons, Chichester, New York, Brisbane, Toronto.
- Pawluczuk W., 1994, *Potoczność i transcendencja*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków.
- Plużański T., 1990, *Pierre Teilhard de Chardin – chrześcijański ewolucjonista*, [w:] *Filozofia współczesna*, t. 2, red. Z. Kuderowicz, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Podhoretz N., 1974, *The Brutal Bargain*, [w:] *Readings in Sociology. A Biographical Approach*, ed. B. Berger, Basic Books, New York.
- Potrykowska A., Korcelli P. red., 1993, *The urban population at a microscale*, „Geographica Polonica” nr 61, IGIPIZ PAN, Warszawa.
- Ratajczak D., 1975, *Z problemów geografii teatru*, [w:] *Biografia – Geografia – Kultura literacka*, red. J. Ziomek, J. Sławiński, Ossolineum, Wrocław.
- Runyan W. M., 1992, *Historie życia a psychobiografia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Strzelecki Z., 1989, *Cykl życia rodziny a migracje*, Monografie i Opracowania, nr 5, SGPiS, Warszawa.
- Szczepański J., 1971, *Odmiany czasu teraźniejszego*, KiW, Warszawa.
- Szczepański M. S. red., 1996, *Tychy 1939–1993. Monografia miasta*. Zarząd i Rada Miasta Tychy, Tychy.

- Szmatka J., 1980, *Jednostka i społeczeństwo. O zależności zjawisk indywidualnych od społecznych*, PWN, Warszawa.
- Tarkowska E., 1996, *Unequal Distribution of Time: A New Dimension of Social Differentiation in Poland*, „Polish Sociological Review”, nr 2.
- Walmsley D. J., Lewis G. J., 1997, *Geografia człowieka. Podejście behawioralne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Węciałowicz G., 1988, *Struktury społeczno-przestrzenne w miastach polskich*, IGiPZ PAN, Ossolineum, Wrocław, Łódź.
- Włodarek J., Ziółkowski M. red., 1990, *Metoda biograficzna w socjologii*, PWN, Warszawa, Poznań.

Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki

Jacek Kaczmarek

GEOBIOGRAPHY – LIFE HISTORIES AND MIGRATION STUDIES

(Summary)

This paper highlights a research conception based on the biographic method. Biography and the biographic method have been extensively discussed in ample and very diversified literature. Scholars representing various fields of knowledge have been interested in biographic researches, which, however, are subjects of controversies among partisans of different theoretical orientations, even within the same discipline.